

ЗДІЙСНЕННЯ САМОСУДУ ЯК ОДНА ІЗ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ПОВОДЖЕННЯ З ПРАВОПОРУШНИКАМИ В УКРАЇНІ

А. В. Шульженко

Серед кримінальних новин все частіше зустрічаються ті, які пов'язані із здійсненням самосуду у відповідь на провокуючу або неправомірну поведінку інших осіб. Кількість подібних випадків в Україні кожного року зростає і набуває суспільного резонансу. Наслідками здійснення самосуду як прояву справедливості через суб'єктивне сприйняття особою, яка цей самосуд вчиняє, є найчастіше посягання на життя або здоров'я іншої людини.

Увага суспільства до подібних випадків і зростання кількості жертв самосуду дану проблему актуальною, що потребує ретельного її дослідження, аналізу і розробки заходів, які б запобігали поширенню даного явища серед громадян, які проживають в Україні.

За даними статистики, кожен десятий мешканець України готовий виправдати самосуд, і в цьому криється потенційна небезпека для суспільства – хибне уявлення про справедливість і покарання.

Явище самосуду не є новим серед сталих проявів в кримінологічній картині національної злочинності, але суспільні явища, на тлі яких це явище прогресує, слугує каталізатором його розвитку і трансформації. Серед таких явищ слід назвати недосконалість реформи системи правосуддя, недосконалість механізму дії судових органів, корупцію державних правоохоронних органів, недовіру населення до діяльності правоохоронців, низьку кваліфікацію співробітників слідчих підрозділів і прокуратури тощо. Не сприяє професійній підготовці низький рівень економіки, нестабільна політична ситуація, дестабілізація ситуації на сході країни, пов'язана із військовими діями.

Самосуд є дією, мотивом якої є відновлення справедливості і здійснення у відповідь на кримінальне правопорушення дій, співмірних, на думку того, хто цей самосуд вчиняє. Тобто особа, караючи винного, незаконно бере на себе

обов'язок держави по державному осуду і покаранню, який, на її думку, з різних причин не виконується державою.

Відмінність суб'єктивного складу самосуду від інших кримінальних правопорушень саме у складі правопорушення – в його суб'єктивній стороні. Людина керується не мотивом помсти, який є одним із основних при вчиненні кримінальних правопорушень проти життя і здоров'я особи, не мотивом демонстрації власної переваги, як при вчиненні, наприклад, хуліганських дій, а суб'єктивним сприйняттям справедливості, яке з різних причин, різних у кожному з випадків, не може здійснюватися або правоохоронними органами, або органами, які здійснюють правосуддя.

Під час аналізу випадків самосуду звертає увагу той факт, що його обставинам передують закономірні факти. Серед них:

1. Має місце зафіксований факт кримінального правопорушення.
2. Особа, яка вчиняє самосуд, є родичем або близькою людиною особи, яка зазнала шкоди внаслідок протиправних іншої особи і яка є жертвою кримінального правопорушення, найчастіше, з тяжкими наслідками. Є випадки, коли особа, яка вчиняє самосуд, проявляє активну життєву позицію, має власне почуття справедливості, і до цього випадку до кримінальної відповідальності не притягалась.
3. Відсутнє суворе покарання до особи, яка вчинила тяжке або особливо тяжке кримінальне правопорушення. Причиною цього може бути корупція, хабарництво, дія за домовленістю.

З об'єктивної сторони самосуд знаходить прояв у вчиненні свідомих агресивних продуманих, заздалегідь спланованих дій, направлених на завдання шкоди життю або здоров'ю особи, яка вчинила тяжких або особливо тяжкий злочин, але не понесла співмірного покарання за свої дії. Фактично, особа, що вчиняє самосуд, «дотягує» справедливість до своєї «планки», до свого уявлення про справедливе покарання. Оминаючи та ігноруючи інші судові контролюючі інстанції, через склад самосуду, особа справедлива перетворюється у злочинця, яких у світі стає на одну більше, як і стає більше на одну жертву.

Прояви самосуду несуть такі шкідливі наслідки для свідомості суспільства, як вседозволеність, неповага до існуючих у суспільстві норм правової поведінки, негуманне ставлення до іншої особи, нівелювання правосуддя, що шкодить сприйняттю криміногенної ситуації не тільки дорослих осіб, а й впливає на світогляд молодого покоління в якості негативного прикладу допустимої поведінки.

Приклади самосуду є складом окремого кримінального правопорушення, яке посягає на життя і здоров'я особи з мотивів суб'єктивного уявлення про справедливість, вираженого в активних умисних діях. Цей склад повинен знайти відображення у Кримінальному кодексі України з метою зупинення подібних проявів у суспільстві.

Прикладами самосуду можуть бути наступні факти кримінальних правопорушень. Так, 01.06.2018 гр. Каравайкін в залі суду після оголошення вироку вбив гвалтівника своєї 14-річної доньки. Вбивство було скоєно у відповідь на надмірно «м'який» вирок, за допомогою трьох саморобних ножів, виготовлених гр. Каравайкіним і пронесених до залу судових засідань. Самосуд ґрунтувався на тому, що дівчина, яка зазнала зґвалтування, двічі намагалась накласти на себе руки.

Наступним прикладом самосуду є оприлюднений факт самосуду через позбавлення волі і катування в с. Татарбунари Одеської області над чоловіком, якого запідозрили в крадіжці («ТСН», випуск від 13 листопада 2021 рік). Мотивом цього була реальна крадіжка з квартири особа, яка вчинила самосуд.

Останнім прикладом слід зазначити вбивство п'яти осіб на заводі «Південмаш» у м. Дніпро військовослужбовцем гр. Рябчуком 27.01.2022. За даними, які оприлюднюються в ЗМІ, затриманий здійснив самосуд у відповідь на відсутність реакції з боку військової частини на неуставні відносини. Таким чином, його дії є проявом його уявлення про справедливе покарання.

Таким чином, самосуд є окремим видом протиправної поведінки, що потребує подальшого дослідження з метою мінімізації його шкідливої дії на суспільство.